

“GLOBALLASIW SHÁRAYATÍNDÁ FILOLOGIYANÍŃ AKTUAL MÁSELELERI” atamasındaǵı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya

G.SHAMURATOVA "ÓZ UYAM" SHÍGARMASINIŃ SYUJETI

Jamalova Flora

Ájiniyaz atındaǵı NMPI, Qaraqalpaq tili ham ádebiyatı tálim baǵdarı 4-kurs talabası

*Ilimiy basshı: M. D. Bekbergenova
filologiya ilimleriniŃ kandidatu,
docent*

Annotaciya: Maqolada G.Shamuratovanning asarining ideya-tematik xususiyatlari, talqn qilingan.

Kalit so'zlar: asar, ideya, mazmun.

Jazıwshı Gúlistan Shamuratovanıń "Mexrigiya sırlaslarım" toplımına bir qansha shıǵarmalar kiritilgen. Olardan "Óz uyam", "Qara jerdi qayra-qayra baspaǵansoń", "Juldızı jangán kelinshek", "Ómirge qushtarlıq", "Er qádiri", "Jol dápterinen" h.t.b shıǵarmaları kiritilgen. Shıǵarmalarında qaraqalpaq qızları haqqında, ómirde kórgen, keshirgenlerin, keń peyillik, miynet súygishliktiń gúwası bolǵan.

"Ósken uyam" shıǵarmasında avtor ósken uyası, turmıstaǵı basqa da kórgen, keshirgenlerin, balalaqıq waqıyaların sáwlelendirgen. Oqıp otırıp kózińnen jas shıǵadı. Bul shıǵarma Ámet Shamuratov úlken qızı Gúlistan Shamuratovanıń tilinen bayan etiledi. "Adam ómirinde birde quwanışlı, birde qayǵılı kúnlerdi umıta almaydı eken. Bizniń shańaraǵımız ushın 1953-jılı ákemizden ayrılǵan azalı jıl boldı. Esimizdi bilgeli ákem táwirirek qosıq jazsa dárriw yadlap alıp, saxnaǵa shıǵıp, xalıq aldında aytıwǵa asıǵatın anam paxır, ákemizdiń qazasınan keyin, joqlaw úyrenip, jilaǵanda etegi jasqa tolıo joqlaǵanların talay kórgenmen." [1.3]

Haqıyqatında da aydıń on besi jariq, on besi qarańǵı degendey, ómirde de qıyınshılıqlarǵa ushıraymız. Biz olardı jeńip ótiwimiz kerek. Gúlistan Shamuratova óz ákesi Ámet Shamuratov qaytı bolıwı, hámmesine qattı batqan. Dúnyada ata-anadan ayrılıw, júrekti jilatadı. Ósip baratırǵanda ata-ana mehrine toyǵımız keledi. Sonda Ámet aǵa Shamuratov penen birge isles bolǵan, qádiranlar, P.Seytov, N.Japaqov, R.Babanazarov, M.Nurmuhammedov, R.Qosbergenov h.t.b. qaraqalpaq xalqı ushın júdá awır bolǵanın, qabırǵamızdı qayıstırdı deytuǵın bolǵan. Báribir ótken ómir tariyx boladı. Sóytip bir kúnleri, apasınıń qoynında jatırǵanda, aǵań keldi, deo oyatqan. Ol kempir apasınıń úyinde ósedi.

“GLOBALLASÍW SHÁRAYATÍNDÁ FILOLOGIYANÍŃ AKTUAL MÁSELELERI” atamasındaǵı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya

Sebebi, óziniń qızınday bolıp qalǵan. Soń, ákesi qalaǵa áketajaq boladı, úyindegiler yaq dep razı bolmaydı. Sonda da, ákesi áketedi. Qalada oqıp bilim alıwın, kóz aldında ósiwin qáleytuǵın edi. Óz perzentiniń jiraqta bolǵanın qálemegen. Bir kúni, 8-mart bayramı. Sol kúni ákesi awırıp atırsa da qızlarına jıllı júz benen kúlimsirep, kishken balası menen qızların qutlıqlaydı. Tilekler aytıladı. Sawǵalar beriledi. Oyinlarǵa túsedı, oynaydı. Olar bes qız, bir bala bolǵan. Anası ishinde bir qızda bolǵan. Ákesi sharshao, ornına baradı. Soń, qızı ayaqların uwqalap otırǵan. Ákesi sonda: Gúlistannıń awılda qalǵanın qálemeytuǵının, qalada oqıp úyreniwin qáleytuǵın aytqan. Basıńdı tómen qarap júrmewin, tik kóterip júriwin aytatuǵın bolǵan. Gúlistannıń awılda qalıp ketiwi, olarǵa bermegenin aytadı. Sol jerde jumıslar menen bolǵan waqıtlarında, apası menen kishesine bawır basıp, anası menen ákesine kelmey qalǵanın, sonda kempir apası bizler bette bolıp tursın degen. Negizinde, bermekshi bolmaǵan. Sebebi, ol jerde, nasha paydalanadı, qız bala ósip-óniwinde, ol jer naqulay ekenligin uqtırǵan.

Aǵası, anasına, endi meniń qızların sulıw bolıp kiyinsin, hesh kimnen kem bolmasın degen. Úkeleri menen teatrlarǵa jiberetuǵın bolǵan. Aqsha berip jiberitinde bolǵan. Gúlistan aqsha jıynap, awılǵa barsam, anaw-mınaw zatlar aparaman dep oylaytuǵın bolǵan. Ata-anası 400 swmday aqsha kórip qoyıp, bizler kóp aqsha bermegen edik, urladıńba dep baqırǵan. Bul ádetti endi ulıwma islemewin aytqan. Negizinde, aqsha urlamaǵan edi.

Soń bir kúnleri, Ibrayım Yusupovtıń úyine kelgenin aytadı. Ol "Watan" qosıǵın jazıp oqıp bergen. Ibrayım aǵa menen qońsımız Biybizadaniń kewli bar ekenligi aytılgan. Biybizadaniń sulıwlıǵı sonshelli, sulıwlıǵı ápsan bolǵan. Ekewin, Gúlistannıń anası Ayımxab ushırastıratin bolǵan. Sonday qızıqlı waqıyalar ótken. Aǵası bir kúni hámмесin ertip, teatrǵa aparadı. Teatrda "Qozı kórpesh Bayan sulıw" spektaklinde Bayan rólinde Yaqıt apa Allamuratova oynaǵan. Yaqıt apanıń ay-kúni jaqsılanıp qalǵan. Sonda teatrǵa kelgen kórerменler, warsaqı sózlerdi aytıp otırǵan.

"- Bayan sulıwdıń ishi shıǵıp ketipti, allası yar bolıp saxnada tuwıp qalmasa dey ber.

- Tuwıp qalsa sen kindik sheshe bolarsañ. Waxa-xa.

- Bayannıń sulıwı-sulıw eken dá, qarnın kótere almay júrgeni ayıp-ǵoy. Haw, anaw Qozı paxır Bayan dep óle bergenshe ishine qaramay ma eken." [1.17]

Piessa tarqaǵannan, úyge qaytqannan keyin, ákesiniń bularǵa qattı gázeplengen. Durısı sonday mádeniyatsız adamalarǵa qattı ashıwın keledi. Keyin Gúlistan apanıń atınıń qoyılıwı haqqında aytılgan. Ámet Shamuratov Tashkenttegi "Gúliston" restoranında, "ırıs aldı qız" qız dep aytıp, qızınıń atın Gúlistan qoyatuǵının aytqan. Solay etip Gúlistan qoyılǵan. Tolstov hám Jdankalardıń shańarı menen de ayrılmad dos bolǵan.

“GLOBALLASÍW SHÁRAYATÍNDÁ FILOLOGIYANÍŃ AKTUAL MÁSELELERI” atamasındaǵı Respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya

Sóytıp, kúnler óte beredi. Aǵası awırlasadı. Sol waqıtta apasınında ay-kúni jaqınlap júrgen. Tashkentte emleniwge ketedi. Soń, awhalı jaqsı ekenligi ayıladı. Apası bosanadı.

Áǵası, telegrammadan, qızınıń atın Ayımgúl qoyıwın aytqan. Tórt kúnnen soń anası emlewshanadan shıǵıp úyine kelip, Tashkentke bilet aladı. Júzek aǵa Orınbaev benen hayalı Ziynep úyine kelip eńsesi túsip otıradı. Telefonnan sóylesip, túri ózgerip, apaǵa únsiz qaraydı. Ayımxan apa ne bolǵanın sorasa da, hesh nárese bolǵan joq, jaqsı dese de isenbeydi. Tashkentke ketedi. Ámet Shamuratov qasında on altı kún boladı. Soń Á. SHamuratov dúnyadan kóz jumǵan. Bul qattı awır batadı. Ámet Shamuratov júdá jaqsı insan bolǵan. Keyin Ayımxan apaǵa hár kim hár túrli aqıllar aytadı. Birewleri jaqsı aqıl aytsa, birewleri kerisinshe.

"Dúnyaǵa kelgen hár bir insannıń atı joǵalmay, keleshekte tilge alınıp atırsa, ómirde biypayan jasamaǵanı. "Adam urpaǵı menen mıń jasaydı" - degeni usı-dá." [1.26]

Juwmaqlap aytqanımızda, shıǵarma júdá tereń mazmunǵa iye. Hár bir qatarında balalıq shaǵın, sol dáwir waqıyaların, qızıqlı, baxıtlı máwritleridi kórsetedi. Sonıń menen qayǵılı kúnlerdi súwretlegen. Adam ólgen menen de atı heshqashan ólmeydi. Mine, bizler búgingi áwladlarda heshqashan umıtpaymız.

Ádebiyatlar:

1. G.Shamuratova "Mexrigiya sırlaslarım" Nókis "Qarqalpaqstan" baspası 2001 jıl
2. G.Shamuratova "Kewil tuyǵıları" Nókis " Qarqalpaqstan" baspası 2004 jıl